

นิพนธ์ต้นฉบับ

Received: May 5,2022

Revised: Aug.31,2022

Accepted: Oct. 22,2022

Published: Oct. 25, 2022

ความต้องการบริการสุขภาพของวัยรุ่นสาวประเภทสอง Health Service Needs for Male-to-female Transgender Adolescents in Khon Kaen

หทัยรัตน์ สุขศรี¹ คันสนีย์ จันทสุข¹ พิทยา ศรีเมือง¹ และศศิวิมล ทองพั้ว²

¹วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น

คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

²ศูนย์อนามัยที่ 7 จังหวัดขอนแก่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

Hatairat Suksri¹, Sansanee Chanthasukh¹, Phitthaya Srimuang¹, & Sasiwimon Tongpua²

¹ Sirindhorn College of Public Health Khon Kaen,

Faculty of Public Health and Allied Health Sciences, Praboromarajchanok Institute

²The 7th Health Center Khon Kaen, Ministry of Public Health

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการบริการสุขภาพของกลุ่มวัยรุ่นสาวประเภทสอง ผู้ให้ข้อมูลคือวัยรุ่นสาวประเภทสอง อายุ 16-19 ปี จำนวน 9 คน เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่าง 1 ธันวาคม 2563 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2564 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้รับการถอดความคำต่อคำเป็นภาษาไทยและบันทึกของผู้วิจัยถูกนำไปสู่วิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์แก่นสาระ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกรายไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับคลินิกสุขภาพบุคคลข้ามเพศที่ให้บริการในเขตพื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลเสนอความต้องการบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ (1) บริการสุขภาพเฉพาะสำหรับสาวประเภทสอง (2) คุณลักษณะของผู้ให้บริการ ณ สถานบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง (3) การบริการสุขภาพที่เกี่ยวกับยา ณ ร้านยาในชุมชน และ (4) ความต้องการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพองค์รวม เช่น การเข้าใจและยอมรับเพศสภาพ การให้ความรู้เรื่องเพศสภาพในงานอนามัยโรงเรียน ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนให้บริการสุขภาพที่เหมาะสมกับความต้องการและเพศสภาพตั้งแต่ระยะแรกเริ่มของการเข้าสู่การเป็นสาวประเภทสอง ดังนั้นภาครัฐและเครือข่ายสุขภาพที่เกี่ยวข้องควรมีการเตรียมการด้านบุคลากร รวมทั้งเภสัชกรที่ปฏิบัติงานที่ร้านยาในชุมชน ให้มีความรู้และความเข้าใจในความแตกต่างของเพศสภาพและการดูแลสุขภาพของสาวประเภทสอง ดูแลติดตามการใช้ยาฮอร์โมนและให้ความรู้ด้านยานอกจากนี้ควรจัดให้มีส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเพศสภาพที่หลากหลายในสังคมวงกว้างเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและสุขภาวะที่ดีของสาวประเภทสองต่อไป

คำสำคัญ ความต้องการบริการสุขภาพ สาวประเภทสอง วัยรุ่น ร้านยา ยาฮอร์โมนเพศ

Corresponding author: คันสนีย์ จันทสุข e-mail: sansanee@scphkk.ac.th

Original article

Abstract

Received: May 5,2022

Revised: Aug.31,2022

Accepted: Oct. 22,2022

Published: Oct. 25, 2022

This qualitative study aimed to explore healthcare needs of male-to-female transgender adolescents aged 16 to 19 years old living in Khon Kaen and neighboring provinces in Thailand. Data were collected from nine key informants through in-depth interviews on 1 December 2020 and 28 February 2021. Data from audio recording were transcribed verbatim. Transcriptions were analysed by thematic analysis and also utilizing researchers' notes. We found that no one had information about transgender clinic in the city of Khon Kaen. Healthcare needs of male-to-female transgender adolescents were: (1) specific transgender clinic, (2) unique characteristics of healthcare professionals, (3) community pharmacy service for transgender people, and (4) other needs relating to holistic healthcare such as understanding and accepting about sexuality and delivering sexuality-related knowledge at school. This study reveals fundamental information about providing healthcare services according to the needs and sexuality of male-to-female transgender adolescents from the beginning stage. This study recommends that governmental and health-related non-governmental organizations: 1) provide healthcare professionals, including community pharmacists, with knowledge and understanding on sexuality and healthcare for this population, 2) monitor hormonal drug usage and deliver correct drug information. Moreover, promoting understanding on sexuality in wider society could help advocate health and well-being among transgender people.

Keywords: need for healthcare system, male-to-female transgender people, adolescents, community pharmacy, feminising hormones

Corresponding author: Sansanee Chanthasukh e-mail: sansanee@scphkk.ac.th

บทนำ

ภาวะทุกข์ใจจากเพศสภาพ (Gender dysphoria) คือภาวะอัตคัดคับข้องใจในความไม่เข้ากันของเพศกำเนิด (Biological sex) และอัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) หรือความรู้สึกที่มีต่อตนเองว่าตนนั้นเป็นชายแต่เพศสรีระเป็นหญิงหรือรู้สึกว่าเป็นหญิงแต่มีเพศสรีระเป็นชาย โดยคนกลุ่มนี้ที่ได้รับการกล่าวถึงในนามของคนกลุ่มเพศทางเลือก กลุ่มคนข้ามเพศ หรือ กลุ่มแอลจีบีที (LGBT: Lesbian, gay, bisexual and transgender) และในกลุ่มนี้เองยังสามารถแบ่งเป็นหลายกลุ่มย่อยตามเพศสรีระ เช่น สาวประเภทสอง กลุ่มหญิงข้ามเพศ กลุ่มเลสเบียน กลุ่มทอมบอย เป็นต้น ภาวะทุกข์ใจจากเพศสภาพนี้เกิดขึ้นได้ทั้งในวัยเด็ก วัยรุ่น หรือวัยผู้ใหญ่ก็ได้ (Wainipitapong & Ketumarn, 2021) การรักษาตามคำแนะนำของสมาคมวิชาชีพทางสุขภาพสำหรับคนข้ามเพศระดับโลก (World Professional Association for Transgender Health, 2012) มีขั้นตอนหลักสามระยะคือ ระยะที่หนึ่งได้แก่ การรักษาสภาพจิตใจโดยจิตแพทย์ โดยระยะนี้จะมีการให้ความรู้แก่ตัวผู้ป่วยและครอบครัว พร้อมทั้งปรับทัศนคติทั้งผู้ป่วยและครอบครัวให้เกิดความเข้าใจและยอมรับการเลือกเพศสภาพของผู้ป่วย นอกจากนี้จิตแพทย์ยังคอยดูแลและประเมินผู้ป่วยหลังผู้ป่วยได้ทดลองใช้ชีวิตตามเพศสภาพที่ตนเองต้องการอย่างน้อย 12 เดือน หลังจากนั้น ในระยะที่สอง จิตแพทย์จะส่งต่อผู้ป่วยที่ผ่านการประเมินภาวะทางจิตวิทยาเข้ารับการรักษาต่อยุทธวิธีฮอร์โมน ภายใต้การดูแลของกุมารแพทย์ แพทย์สูตินารีเวช หรืออายุแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญทางระบบต่อมไร้ท่อ และในระยะที่สามคือ การผ่าตัดแปลงเพศ ที่จะดำเนินการโดยศัลแพทย์ (Bongsebandhu-phubhakdi, 2021; Bourns, 2019; Seal, 2017) แม้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับการกล่าวขานจากองค์การอนามัยโลกในการจัดบริการระบบสุขภาพเพื่อให้ประชาชน คนไทยมีสิทธิการรักษาพยาบาลตามพระราชบัญญัติประกันสุขภาพแห่งชาติที่มุ่งเน้นให้บริการที่จำเป็น (World Health Organization, 2010) แต่บริการสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนข้ามเพศ โดยเฉพาะการผ่าตัดแปลงเพศ ยังเป็นที่ถกเถียงและเรียกร้องจากทางกลุ่มเพศทางเลือกให้บรรจุการผ่าตัดแปลงเพศเป็นหนึ่งในสิทธิการรักษาพยาบาลของสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งในปัจจุบัน การผ่าตัดแปลงเพศนั้นจะมีเพียงการผ่าตัดแปลงเพศสำหรับผู้ที่มีเพศกำเนิดที่ตนจะสามารถใช้ชีวิตหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้ (Thrisuwan, 2018)

ด้วยสถานการณ์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลที่ยังไม่มีการประกาศที่ชัดเจนนี้ กลุ่มคนข้ามเพศโดยเฉพาะสาวประเภทสองจำนวนหนึ่งได้ตัดสินใจใช้ยาฮอร์โมนด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น สาวประเภทสองที่อยู่ในการศึกษาของ Samakkeekarom, Ratlerdkarn, Sinchai, Jullawat, Sangnak & Taesombat (2016) และ Yimparsert (2019) ได้ใช้ยาคุมกำเนิด ยาฮอร์โมนเพศหญิง ยาต้านฮอร์โมนเพศชาย และยาฮอร์โมนชนิดฉีด เพื่อสร้างเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง และร้านยาเป็นแหล่งกระจายยาฮอร์โมนที่สำคัญแหล่งหนึ่งสำหรับสาวประเภทสองที่ต้องการรับประทานยา เพื่อสร้างเสริมความเป็นหญิง นอกจากนี้ Yimparsert (2019) ยังพบว่าอีกว่า สาวประเภทสองส่วนใหญ่มักจะเริ่มต้นรับประทานยาตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น อายุที่เริ่มต้นโดยเฉลี่ย 13 ปี และมีความเสี่ยงเนื่องจากการใช้ยาคุมกำเนิดเป็นระยะเวลานาน ข้อมูลด้านยาฮอร์โมนเพศต่าง ๆ ได้มาจากสามแหล่ง ได้แก่ รุ่นพี่สาวประเภทสองด้วยกัน อินเทอร์เน็ตและเพื่อน แต่อย่างไรก็ตาม Yimparsert (2019) ศึกษาเฉพาะกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 20 ปีเท่านั้น มิได้มุ่งศึกษาประชากรในช่วงวัยรุ่นที่มีการเริ่มต้นใช้ยา อีกทั้งยังมีได้มีประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวกับบริการสุขภาพอื่น ๆ สำหรับกลุ่มสาวประเภทสองแต่อย่างใด ส่วน Nikratok & Nilwarangkul (2014) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความต้องการบริการทางสุขภาพของกลุ่มสาวประเภทสอง โดยมุ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับบริการสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการทำร้ายร่างกายและจิตใจ รวมถึงแนวทางการป้องกันการถูก

ทารุณกรรม เท่านั้น มิได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับบริการสุขภาพที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง จากกรทบทวนวรรณกรรมนี้พบว่ายังมีช่องว่างของชุดความรู้ที่เกี่ยวกับการบริการสุขภาพของสาวประเภทสอง โดยเฉพาะในกลุ่มอายุที่เป็นช่วงเริ่มต้นของการรับประทานยา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีสนใจที่จะศึกษาความต้องการบริการสุขภาพของกลุ่มวัยรุ่นสาวประเภทสองที่มีอายุ 10-19 ปี เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษานี้มาใช้ในการวางแผนให้บริการสุขภาพที่เหมาะสมกับสาวประเภทสอง อันส่งผลให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการบริการสุขภาพของกลุ่มวัยรุ่นสาวประเภทสอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดังมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ดังหัวข้อต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น “ตัวผู้วิจัยภาคสนามคือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย และจะต้องได้รับการฝึกฝนและอบรมมาเป็นพิเศษสำหรับใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Chirawatkul, 2010, p. 34)” ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยที่มีรายชื่อเป็นอันดับที่สองเป็นผู้สัมภาษณ์เพียงท่านเดียวตลอดการศึกษานี้ เนื่องจากมีประสบการณ์การทำการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นประเด็นเปราะบางในกลุ่มวัยรุ่น อีกทั้งเป็นผู้สัมภาษณ์และมุ่งหมายในการลดปัญหาความผันผวนในการตั้งคำถามในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัยเชิงคุณภาพและสังคมวิทยาจำนวน 3 ท่านได้ตรวจสอบคำถามกึ่งมีโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์ โดยพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนการนำไปเก็บข้อมูล นอกจากนี้ เพื่อให้การสัมภาษณ์ในการศึกษานี้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ คำถามกึ่งมีโครงสร้างเหล่านี้ได้ถูกนำไปทดลองสัมภาษณ์ในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป อายุ 17-19 ปี เพื่อปรับปรุงคำศัพท์ที่ใช้ในคำถามให้เหมาะกับกลุ่มวัยรุ่นก่อนนำไปใช้จริง ตัวอย่างคำถามกึ่งมีโครงสร้าง ได้แก่ กลุ่มคำถามทั่วไปเกี่ยวกับการสร้างเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง ได้แก่ (1) กว่าจะรู้ว่าตัวเราไม่ใช่ผู้ชายเมื่อใด และเราแสดงออกอย่างไร (2) เริ่มรับประทานยาฮอร์โมนเมื่อใด และรายการยาที่รับประทานคืออะไร (3) รู้สึกอย่างไรหลังจากรับประทานยา (4) ใครเป็นผู้แนะนำการรับประทานยา (5) ได้ยาฮอร์โมนจากที่ใด (6) หากซื้อที่ร้านยา ได้รับบริการใดบ้าง คาดหวังจะได้รับบริการใด และคำถามที่เกี่ยวกับความต้องการบริการสุขภาพ ได้แก่ (7) สถานบริการอื่น ๆ ที่ไปรับบริการ (8) สถานบริการและผู้ให้บริการในอุดมคติเป็นอย่างไร (9) ทำอย่างไรที่จะช่วยให้สาวประเภทสองมีสุขภาพองค์รวมที่ดี ทั้งกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ และ (10) มีสิ่งใดที่อยากจะบอกเพิ่มเติม

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

การเชิญอาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษานี้กระทำโดยผ่านการประสานงานผู้ประสานงานในพื้นที่จำนวน 7 คน ได้แก่ วัยรุ่นหญิง 1 คน หญิงวัยกลางคน 3 คน และวัยรุ่นที่เป็นสาวประเภทสอง 3 คนโดยผู้ประสานงานในพื้นที่เป็นผู้นำส่งเอกสารชี้แจงเกี่ยวกับการวิจัย รวมทั้งตัวอย่างคำถามกึ่งมีโครงสร้างให้แก่อาสาสมัคร และหากยินดีเข้าร่วมงานวิจัย ให้ติดต่อผู้วิจัยโดยตรงเพื่อนัดวันที่สะดวกสำหรับการสัมภาษณ์ เกณฑ์คัดอาสาสมัครเข้าเป็นผู้ให้ข้อมูล

คือ วัยรุ่นที่ระบุตัวตนว่าเป็นสาวประเภทสองที่มีความสนใจเกี่ยวกับการใช้ยาฮอร์โมนเพศเพื่อสร้างเสริมอรรถลักษณะ
ความเป็นหญิง อายุ 10-19 ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่นหรือจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น

ในการศึกษานี้ มีกลุ่มเป้าหมายยินดีเข้าร่วมงานวิจัยทั้งสิ้น 20 ราย แต่อาสาสมัครจำนวน 11 รายปฏิเสธเข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากมีความไม่สะดวกในการให้การสัมภาษณ์ ดังนั้น มีอาสาสมัครเพียง 9 รายและอายุ 16-19 ปีเท่านั้นที่แสดงความยินดีและมีความสะดวกที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าเป็นจำนวนอาสาสมัครที่เพียงพอที่ทำให้ข้อมูลเกิดความอิมตัวสำหรับการศึกษานี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการระหว่าง 1 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ผ่านทางแอปพลิเคชันของโทรศัพท์ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกรายแสดงความกังวลใจเกี่ยวกับการระบาดของเชื้อโควิดและขอให้มีการสัมภาษณ์ผ่านไลน์แอปพลิเคชัน ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยตรวจสอบความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยและความยินยอมให้การบันทึกเสียงขณะการสัมภาษณ์อีกครั้ง อีกทั้งยังตรวจสอบว่าผู้ให้ข้อมูลอยู่บริเวณที่เป็นส่วนตัว เช่น ห้องพักส่วนตัว หรือ ที่บ้านตอนที่ไม่มีสมาชิกครอบครัว ระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือไม่ หากไม่ได้อยู่ ณ บริเวณที่เป็นส่วนตัว ผู้วิจัยจะไม่ดำเนินการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเน้นย้ำเกี่ยวกับอิสระในการยุติการสัมภาษณ์ การบันทึกเทปและการตอบข้อคำถามบางประเด็นของผู้ให้ข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลา 30-45 นาที กรณีที่มีข้อซักถามเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะส่งข้อความทางไลน์แอปพลิเคชันขออนุญาตพูดคุยเพิ่มเติม หลังจากได้รับอนุญาตแล้วจะใช้เวลาไม่เกิน 5 นาที

ผู้วิจัยตระหนักถึงการตรวจสอบความถูกต้อง (Trustworthiness) ของข้อมูลที่ถอดความจากการบันทึกเสียงรวมทั้งประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการเปิดเผย จึงได้ประสานงานผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำตรวจสอบ

2. การสังเกตและสะท้อนคิด

ผู้วิจัยที่เป็นผู้ให้การสัมภาษณ์บันทึกเหตุการณ์ประจำวันในสมุดบันทึก รวมทั้งบันทึกการสะท้อนคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลกับผู้วิจัยร่วมต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบแก่นสาระ (Thematic analysis) ของ Braun & Clarke (2006) โดยข้อมูลที่ถอดความแบบคำต่อคำจะถูกนำไปวิเคราะห์ตามขั้นตอนการวิเคราะห์จำนวน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่ง ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล โดยผู้วิจัยทุกคนทำความคุ้นเคยกับข้อมูลการถอดความที่มีการใช้ชื่อสมมติโดยการอ่านซ้ำแล้วซ้ำอีกเพื่อทำความเข้าใจข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลและบริบทของผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่สอง สร้างรหัสคำ (codes) และเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของรหัสคำ ขั้นตอนที่สาม หาแก่นสาระที่สำคัญ โดยการจัดหมวดหมู่รหัสคำดูความคล้ายความต่างของรหัสคำในกลุ่มเดียวกันและในกลุ่มที่ต่างกัน ขั้นตอนที่สี่ หาความสัมพันธ์ระหว่างแก่นสาระที่สำคัญเหล่านั้น ดูความสอดคล้องของแก่นสาระหลักและแก่นสาระรอง โดยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจัดให้มีการประชุมพร้อมกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ ทบทวนและวิเคราะห์แก่นสาระหลัก แก่นสาระรอง รวมถึงข้อมูลบริบทที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ขั้นตอนที่ห้า ตั้งชื่อแก่นสาระพร้อมทั้งให้คำนิยามของแต่ละแก่นสาระนั้น ๆ กระทำโดยนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่สี่และขั้นตอนที่ห้าจะเป็นการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) จากหลายมุมมองทั้งจากผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนที่หก รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญได้เห็นพ้องต้องกัน

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ โครงการวิจัยได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 โดยหมายเลขรับรอง ได้แก่ HE6320071 ผู้วิจัยได้แสดงถึงการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลเก็บ ในตัวที่มีกุญแจแน่นหนา บันทึกข้อความเสี่ยงได้เก็บไว้ในไฟล์ที่มีการป้องกันด้วยรหัสลับและทำลายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย มีการใช้ชื่อสมมติแทนชื่อผู้ให้ข้อมูลในเอกสารข้อมูลที่ถอดเทปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้มีการนำเสนอผลการศึกษาทำในภาพรวม

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อและพฤติกรรมของวัยรุ่นเกี่ยวกับเพศวิถีตามประกาศ ของชมรมจริยธรรมวิจัยแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2555 ที่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นวัยรุ่นเข้าสู่การศึกษานี้ด้วยความสมัครใจของตนเอง โดยไม่ต้องขออนุญาตผู้ปกครองก่อน และการขอยกเว้นการขออนุญาตจากผู้ปกครองสำหรับการศึกษานี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยฯ แล้ว

ผู้วิจัยตระหนักถึง “ความเกรงใจ” ที่เป็นขนบธรรมเนียมของคนไทยและที่สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่าง การสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เยาว์ และผู้วิจัยหลักที่เป็นผู้ที่มีอายุและมีอำนาจทางสังคมเนื่องจากความมีอายุมากกว่า ดังนั้น หากผู้วิจัยหลักสังเกตพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเบื่อนายในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยหลัก จะชะลอการ สัมภาษณ์ และแจ้งถึงอิสระในการออกจากวิจัยได้ด้วยท่าทีที่นุ่มนวลและเป็นมิตรก่อนที่จะยุติการสัมภาษณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 9 รายเป็นวัยรุ่นที่มีอายุ 16-19 ปี และระบุตัวตนว่าเป็นสาวประเภทสอง เกือบ ทุกคนยังไว้ผมทรงสั้นและมีเพียงหนึ่งรายเท่านั้นที่ไว้ผมยาวและใช้เครื่องสำอางแต่งหน้า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอีกหนึ่งรายกำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลทุกรายมี ภูมิลำเนาอยู่ในเขตชนบท พักอาศัยและอยู่ในการอุปการะของบิดาและมารดา ผู้ให้ข้อมูล 2 รายมีรายได้พิเศษจากการ ทำงานนอกเวลาเรียน ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 รายรับประทานยาฮอร์โมนเพื่อเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิงอย่างน้อย หนึ่งรายการของยาดังต่อไปนี้ ได้แก่ ยาคุมกำเนิดสูตรผสม (Ethinyl estradiol และ Cyproterone) ยาไซโปรเทอโรน (Cyproterone) ยาฮอร์โมนเพศหญิงชนิดเดี่ยว (Estradiol valerate) โดยยาฮอร์โมนเหล่านี้ผู้ให้ข้อมูลซื้อจากร้าน ยาและเว็บไซต์ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ได้ใช้ยาแบบชนิด 3 รายการ ได้แก่ ยาฉีดสูตรผสม (Progesterone และยา Estradiol benzoate) ยาฉีดเอสโตรเจนชนิดเดี่ยว (Estradiol valerate) และยาฉีดโปรเจส ตินชนิดเดี่ยว (Hydroxyprogesterone) โดยผู้ให้ข้อมูลหนึ่งรายรับบริการฉีดยาที่คลินิกแพทย์ ส่วนอีกหนึ่งรายมีเพื่อน คอยฉีดยาให้ ในการศึกษานี้มีผู้ให้ข้อมูล 2 รายปฏิเสธการรับประทานยาฮอร์โมนใดๆ เนื่องจากไม่ต้องการ เปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย ข้อมูลเกี่ยวกับยาฮอร์โมนได้มาจากรุ่นพี่หรือเพื่อนสาวประเภทสอง และจากการรีวิวบน เว็บไซต์โดยสาวประเภทสองที่มีชื่อเสียงหรือเน็ตไอดอลต่าง ๆ นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับยาฮอร์โมนยังได้รับเพิ่มเติม จากการพูดคุยผ่านไลน์แอปพลิเคชันระหว่างผู้ให้ข้อมูลและผู้ขายยาออนไลน์ที่เป็นสาวประเภทสอง

ในการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับคลินิกสุขภาพบุคคลข้ามเพศที่จัดตั้งขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัด ขอนแก่น และเสนอความต้องการบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็น คือ (1) บริการสุขภาพเฉพาะสำหรับสาวประเภทสอง (2) คุณลักษณะของผู้ให้บริการ ณ สถานบริการสุขภาพสำหรับสาว ประเภทสอง (3) การบริการสุขภาพเกี่ยวกับยา ณ ร้านยาในชุมชน และ (4) ความต้องการอื่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ องค์กรรวมของสาวประเภทสอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 บริการสุขภาพเฉพาะกลุ่มสาวประเภทสอง

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 ราย ต้องการบริการสุขภาพเฉพาะสำหรับสาวประเภทสองและกลุ่มแอลจีบีที (LGBT: lesbian, gay, bisexual and transgender) ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปเป็นคลินิกเฉพาะหรือในโรงพยาบาล การบริการทางสุขภาพที่ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอไว้ ได้แก่ บริการให้ความรู้เรื่องยาฮอร์โมน การปฏิบัติตัวเมื่อใช้ยาฮอร์โมน และการเสริมสร้างทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสารกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเพศสภาพและความต้องการการใช้ยาฮอร์โมนเพื่อเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิงของตน และทักษะชีวิตอื่น ๆ สำหรับสาวประเภทสอง ดังตัวอย่างข้อความจากผู้ให้ข้อมูล 3 รายนี้ คือ

“อยากให้คลินิกแบบนี้ ให้ความรู้เรื่องยาฮอร์โมน วิธีใช้ยา การใช้ชีวิตประจำวันให้มันตอบสนองต่อยา ดูแลรับประกันได้ผลจริง” พรตต์ อายุ 17 ปี

“อยากให้มีคลินิกสำหรับสาวสอง เพราะพวกนี้มันเยอะนะคะ อยากให้รัฐบาลเขาเห็นใจว่าเราเป็นประชากร กลุ่มหนึ่ง กลุ่มน้อย จังหวัดละที่ก็ได้ เล่น ๆ อย่างน้อย ๆ เป็นที่ปรึกษาให้สำหรับสาวสองอะไรแบบนี้เลยคะ ... อยากให้มีทุกอย่างในคลินิก เช่น การบริการให้ไปคุยกับพ่อแม่ยังไง การพูดคุย การใช้ชีวิต การวางตัวในสังคม แบบนี้คะ” หนูนา อายุ 18 ปี

“ถ้าที่ไทยมีคลินิกแอลจีบีที [LGBT] ก็เจดี เพราะที่ต่างประเทศกว่าจะเทค [take: รับประทาน]ฮอร์โมนได้ เขาต้องปรึกษาหมออะไรแบบนี้ เยอะแยะเลย ไม่เหมือนบ้านเราเราซื้อกินเองได้ [หัวเราะ] ... ยูทูปเบอร์ต่างประเทศที่หนูติดตาม กว่าเขาจะได้เทค [take]ยา ต้อง แบบ ต้องปรึกษาหมอหลายอย่าง” แนนซี่ อายุ 16 ปี

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 ราย ยังแสดงความต้องการให้มีบริการตรวจระดับฮอร์โมนในกระแสเลือด สภาวะการทำงานของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาอันได้แก่ ตับและไต และเน้นย้ำเกี่ยวกับการยกเว้นค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการ

“อยากให้มียา เอาแค่ว่าเสริมฮอร์โมนเพศหญิงก็ได้ มีการตรวจฮอร์โมนฟรี จ่ายคนละครั้งก็ยังมีดี อะไรแบบนี้ ตรวจค่าระดับฮอร์โมน เพราะการตรวจฮอร์โมนตามคลินิกเอกชน ค่าใช้จ่ายมันยังสูงมาก แบบนี้ 500-600 บาทเลยนะคะ พี่เล่าให้ฟัง เพราะเขาอยากเทค[take]ให้มันถูก[ต้อง] หนูว่ามันดีเพราะว่ามันจะได้รู้ว่าเราเทค[take]ได้ถูกต้อง มันแมท[match: เหมาะ]หรือเข้ากันกับร่างกาย” หนูนา อายุ 18 ปี

“อยากตรวจฮอร์โมนว่าปกติไหม อยากให้คลินิกบริการสาวสองมีการตรวจฮอร์โมนฟรีคะ เพราะจะได้รู้ระดับฮอร์โมน” นุ่มนึ่ง อายุ 17 ปี

“บริการฉีดยาฟรี วัดค่าตับและไต ให้ค่าปรึกษา บริการติดตามการรักษาเหมือนพี่ ๆ ที่เขาติดตามเราตอนนี้” เลล่า อายุ 18 ปี

ถึงแม้ว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 9 ราย ต้องการบริการสุขภาพให้แก่สาวประเภทสอง แต่มีผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งเสริมมุมมองที่แตกต่างอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ โดยกล่าวว่า ทางรัฐบาลควรใช้งบประมาณการรักษาพยาบาลกับผู้ป่วยรายอื่นที่มีความจำเป็นมากกว่าตนเอง

“เอาจริง ถ้ามีให้บริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง จริง ๆ มันก็ดีนะคะ แต่ว่าเขาควรจะเข้าใจว่าตัวเขา มันไม่ได้[ราคา]ถูกขนาดนั้น ไม่ใช่ยาพารา[เซตามอล] ห้าบาท สิบบาท ที่เราจะมาแจกเหมือนแจกยาพารา[เซตามอล] หนูคิดว่าการจะทำอะไรสักอย่างมันต้องลงทุน แต่ถ้าเราไม่มีเราก็ค่อย ๆ ก็ได้คะ หนูไม่ได้อยากเร่งรัดให้เขาแจกยา เรานะ ไม่ใช่อยากสวยจนไม่มีสติ อะไรอย่างนี้ แต่อยากให้คิดนิดหนึ่งว่า เงินที่เอามาซื้อให้พวกเรา อาจจะทำประโยชน์ให้กับคนอื่นมากกว่าที่จะมาแจกให้เรา ... แต่ถ้ามีองค์กรไหนที่ อยากจะสนับสนุนเราจริง แจกเราจริง หนูก็โอเค ยินดีด้วย หนูก็พร้อม แต่ถ้าโยงถึงหน่วยงานทางการแพทย์ ราชการ เรื่องเงิน เรื่องงบประมาณอย่างนี้ หนูไม่อยากให้มาเสียเวลา เสียเงิน หรือเสียงบประมาณกับทางพวกเรา เอาไปรักษาคนที่ แบบ ป่วยจริง ๆ ที่เขาไม่ไหวจริงๆ อะไรอย่างนี้มากกว่า ดีกว่าคะ” เลล่า อายุ 18 ปี

ประเด็นที่ 2 คุณลักษณะของผู้ให้บริการ ณ สถานบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง

ในการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 ราย กล่าวถึงบุคลากรที่จะมาให้บริการในงานบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสอง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเพศสภาพของผู้ให้บริการและคุณสมบัติเฉพาะของผู้ให้บริการ ดังนี้คือ ผู้ให้บริการควรเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายของเพศสภาพ และไม่จำกัดเพศของผู้ให้บริการว่าจะเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือเพศที่สาม

“คนดูแล เปิดรับ ใจกว้าง [ลากเสียงยาว] เข้าใจ ต้องเข้าใจครับ... เพศชายหญิงก็ได้ ขอให้เข้าใจแอลจีบีที [LGBT] กลุ่มนี้ใหญ่มากต้องการบริการต่าง ๆ เพื่อเสริมความมั่นใจ” พรุดี อายุ 17 ปี

“อยากได้คลินิกแอลจีบีที [LGBT] ที่มีสาวประเภทสอง [เป็นผู้ให้บริการ] แบบ จะได้เปิดใจคุยกัน ไม่เกร็ง ถ้ามีหมอผู้ชาย หมอผู้หญิง แบบ มันไม่เข้าใจคะ หนูว่า มันไม่เข้าใจเหมือนที่พวกเราเข้าใจกัน เพศที่สาม แบบนี้แหละคะ ที่เข้าใจกันง่าย จะมีผู้หญิงเข้าใจสาวประเภทสองบ้าง มีหมอผู้ชายที่เปิดรับฟังความต้องการ ความอะไรของเราบ้าง” ไบไฟ อายุ 19 ปี

“ควรมีความเข้าใจสาวประเภทสอง มีความรู้เกี่ยวกับฮอโมน เฟรนด์ลี่ [friendly: เป็นมิตร] ไม่เครียด ไม่เครียดเหมือนการรักษาพยาบาลทั่วไป แบบ แบบว่า บางคนเขาเพิ่งรู้ตัว ก็ควรเฟรนด์ลี่ [friendly] กับเขา” แนนซี่ อายุ 16 ปี

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งได้ปฏิเสธผู้ให้บริการที่มีเพศสภาพเป็นชาย เนื่องจากมีความรู้สึกเขินอายต่อบุรุษเพศซึ่งมาจากความรู้สึกเบื่อกลิ้งของตนเองที่เป็นหญิงสาว

“สาวสองพวกเราก็อยากไปหาหมอให้ตรงประเภท ... คนให้บริการ เป็นสาวสองบ้าง หมอผู้หญิงบ้าง ไม่อยากให้เป็นผู้ชาย อาจจะมีเงินนิดหนึ่ง” เนเน่ อายุ 19 ปี

ประเด็นที่ 3 การบริการสุขภาพเกี่ยวกับยา ณ ร้านยาในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 ราย กล่าวถึง ร้านยาในชุมชนที่เป็นแหล่งกระจายยาที่ใช้ในการเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง ได้แก่ ยาคุมกำเนิด ยาฮอโมนเพศหญิง ยาต้านการทำงานของฮอโมนเพศชาย แต่อย่างไรก็ตาม ร้านยากลับถูกมองว่า เป็นแหล่งที่มีได้เกื้อหนุนความต้องการในการเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง เนื่องจากราคาขายที่

ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะยาต้านการทำงานของฮอร์โมนเพศชายเมื่อเปรียบเทียบกับกรซื้อจากเว็บไซต์ และเป็นเว็บไซต์ที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการใช้ยาฮอร์โมนที่ดำเนินการโดยรุ่นพี่สาวประเภทสอง

“ยาไซโปรเทอโรน [Cyproterone] ยาฮอร์โมนเพศหญิง [Estradiol valerate] สั่งจากเพจจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นร้านยาฮอร์โมนออนไลน์ ที่ร้านยาแถวโรงเรียนมีชายยาไซโปรเทอโรน แต่ 750 [บาท] ยาฮอร์โมนเพศหญิง 250 [บาท] ว่าแพงไป” หนูนา อายุ 18 ปี

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2 ราย กล่าวว่า ร้านยาเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างปลอดภัย และเห็นคุณค่าของร้านยาในมุมมองที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงยาและการมีอำนาจในการเลือกใช้รายการยาที่มีความเหมาะสมกับร่างกายของตนเอง

“ร้านยาบอกว่า กินยาคุมมันไม่ตื่นะ ให้กินยาฮอร์โมนเพศหญิง [Estradiol valerate] ร้านยาบอกอย่างนี้เป็นฮอร์โมนเอสโตรเจน ... บริการร้านยาก็ดินะคะสำหรับสาวสอง แต่ค่ายาอาจจะแพงไป ประมาณนี้ค่ะ” เนเน่ อายุ 19 ปี

“อยากซื้อยากินเองดีกว่า เพราะคนที่กลัวหมอก็มี คนที่อยากปรึกษา ก็มี แต่หนูว่า แบบเลือกซื้อเองดีกว่า กลัวว่าหมอมองจะแนะนำอีกแบบ เราอยากได้อีกแบบ โดนแนะนำอีกแบบค่ะ แบบมันไม่เข้ากับตัวเรา” ใไผ่ อายุ 18 ปี

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2 ราย กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นส่วนตัวขณะที่รับบริการที่ร้านยา

“ที่ร้านยา หนูแค่ไปซื้อฮอร์โมนเพศหญิงอะคะ แต่ว่า มัน หนูก็เข้าใจร้านขายยานะคะ ว่าวันหนึ่ง มีคนเข้าไปใช้บริการเยอะ เขาอาจจะเจอลูกค้ามากหน้าหลายตา เขาอาจจะไม่วางคุยกับเราก็ค่ะ บางครั้งเราก็คงไม่อยากไปรบกวนเขาขนาดนั้น เพราะเขาอาจจะไม่ใช่เพื่อนที่ดีที่สุดสำหรับเรา เขาอาจจะเป็นคนแค่นั้นหนึ่งเดือนที่เราเดินเข้าไปเหยียบร้านเขา ไปซื้อยาเขาก็แค่นั้นเองค่ะ” เลล่า อายุ 18 ปี

“ปรึกษาเรื่องยา หนูไม่เคยคิดเรื่องจะปรึกษาเลยตอนนี้เพราะไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าจะปรึกษา หนูก็อยากปรึกษาเภสัชกรที่ร้านยา ถ้ามีโอกาสก็อยากถามเรื่องฮอร์โมน แต่ คง ... ร้านพี่เขาคนเยอะ คนใช้ประจำเยอะ มาบ่อย ๆ มันไม่ส่วนตัว” หนูนา อายุ 18 ปี

ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่ง ยังเสนอว่า เภสัชกรที่ร้านยาควรแสดงบทบาทในการติดตามปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาฮอร์โมนให้แก่สาวประเภทสอง ตัวอย่างเช่น ติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ช่วยประเมินและปรับขนาดยาให้ลูกค้าสาวประเภทสองที่รับประทานยาฮอร์โมนเพศ

“ร้านยา น่าจะให้ความรู้เรื่องยาฮอร์โมน เขาเคยให้ความรู้เกี่ยวกับฮอร์โมน การติดตามยาที่ร้านยาก็ดินะคะ ใช้แล้วดีไหม มีเอดีอาร์ [ADR: adverse drug reactions] ไหม และถ้าใช้ยาฮอร์โมนแล้ว ควรช่วยปรับยาให้ด้วยว่าควรกินเท่าใด ถ้าคุณแพ้ควรกินเท่าไร ถ้าปรับได้ก็ปรับให้อย่างจู้ นะคะ จะได้เหมาะกับแต่ละคน เพราะร่างกายแต่ละคนไม่เหมือนกัน จะเทค [take] ต่างกัน ประมาณนี้ ที่ร้านยาจะดีกว่าโรงพยาบาล เพราะเข้าถึงได้ง่าย” ลิลลี่ อายุ 19 ปี

ประเด็นที่ 4 ความต้องการอื่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพองค์รวมของสาวประเภทสอง

ในช่วงสุดท้ายของการสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้วิจัยตระหนักถึงปัจจัยกำหนดสุขภาพอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการกล่าวถึง และเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อ การเข้ารับบริการสุขภาพของสาวประเภทสอง เช่น ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม การคมนาคม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งท้ายด้วยคำถามถึงสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการเสนอแนะเพิ่มเติม ในการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 ราย ได้กล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสุขภาพองค์รวม โดยเฉพาะมิติด้านจิตใจและมิติด้านสังคมของสาวประเภทสอง อันได้แก่ การขอพื้นที่ในสังคมและความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสภาพ

“หนูขอ อยากให้ทุกมหาวิทยาลัย คนในโลก คนในประเทศให้เปิดใจยอมรับแอลจีบีที [LGBT] รวมทั้งสาวประเภทสอง เพราะเขาก็เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่เขาสร้างความบันเทิงให้ประเทศ น่าจะเป็นแบบนี้ เขาเป็นแบบนี้ เขาก็ไม่ใช่ แบบ เขา เกเรทุกคน การศึกษาเขาก็ได้ ความคิดเขาอาจจะเหนือกว่า ขอแค่เปิดรับ” ใบไม้ อายุ 19 ปี

“ในประเทศไทย ยังไม่ได้เปิดโลกกว้าง เพราะฉะนั้น ถ้ากอล์ฟผมยาว แล้วไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัย คือในมหาวิทยาลัย เอ้อ มันไม่ ไม่ค่อยจะมีกฎเกณฑ์เรื่องทรงผม แล้วพอเราไปทำงานปั๊บ เขาอาจจะไม่รับเรา แบบนี้ครับ ก็เครียดมากที่จะเปลี่ยนตัวเองไปทางนั้นสั้นเซิง เรามองหา ดูข้อดีข้อเสีย แล้วเราก็ ที่นี้ ก็เลยเห็นว่า กอล์ฟควรที่จะเป็นแบบนี้แหละ ไม่ควรที่จะไปเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ภายในสังคมแอลจีบีที [LGBT] เขาเปิดกว้างกัน แต่ในสังคมภายนอกเขายังไม่เปิดรับ หน่วยงานกระทรวงต่าง ๆ เขาก็ยังไม่ค่อยยอมรับเท่าไร ... ถึงสังคมเราจะไม่ได้เปิดให้ทุกคนได้อย่างเท่าเทียมกัน กอล์ฟอยากจะ ให้ทุกคนเปิดใจที่จะยอมรับ ว่าเราควรยอมรับและผลักดันให้ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ชายจริงหญิงแท้ ผมยาวผมสั้นควรที่จะวัดเขาด้วยความสามารถ แล้วก็นำความสามารถของเขาไปพัฒนาองค์กรให้ดีกว่า” กอล์ฟ อายุ 17 ปี

“สำหรับคนที่ยังไม่เปิดใจรับคนกลุ่มนี้ ก็ขอให้ทำใจเปิดรับไปเรื่อย ๆ อย่าไปบีบบังคับไม่ให้เขาเป็นตัวของตัวเอง เพราะมันจะทำลายเขา และคนรอบข้าง” ฟรุตตี้ อายุ 17 ปี

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2 ราย กล่าวว่า ครูที่โรงเรียนควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็กนักเรียนเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศสภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาการล้อเลียนเรื่องเพศสภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนในสังคมชนบท ดังนี้คือ

“งานอนามัยโรงเรียนก็อยากให้มีส่วนเกี่ยวกับเรื่องเพศสภาพ มีการล้อเลียน เพราะในโรงเรียนมีหลายเพศ หนูเคยผ่านประสบการณ์แบบนี้” ลิลลี่ อายุ 19 ปี

“อยากให้เพิ่มในรายวิชาสุขศึกษาไปเลย อะไรแบบนี้คะ ให้ แบบ อย่าเขาครูเก่า ๆ ไปสอน เพราะว่ามันดึกดำบรรพ์นะคะ อยากให้ครูใหม่ ๆ ไปสอนเด็กเกี่ยวกับเพศที่สาม อยู่ในสังคมให้มันกลมกลืนไปเลย เขาเรียกว่าอะไร มีความเท่าเทียมกันให้ถึงที่สุดคะ มีหลักสูตรแบบ บอกว่า ไม่ใช่มีแค่เพศชายหรือเพศหญิงนะคะ” หนุณา อายุ 18 ปี

นอกจากนี้ มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งราย กล่าวถึง ความคาดหวังให้คนทั่วไปในสังคมเปิดใจต่อผู้ที่มีความสัมพันธ์เชิงคู่รักกับสาวประเภทสองด้วย มิใช่เปิดใจยอมรับแต่กลุ่มเพศที่สามเท่านั้น

“หนูไม่เคยโดนบูลลี่ [Bully: ล้อเลียน] แต่หนูว่า คนที่จะถูกบูลลี่จะเป็นแฟนเรา อยากให้
สังคมใจกว้าง เปิดใจยอมรับ” นุ่มนึ่ง อายุ 17 ปี

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

เนื่องจากในประเทศไทยยังมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการบริการสุขภาพเฉพาะกลุ่มสาวประเภทสองไม่มากนัก การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาที่ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความต้องการบริการสุขภาพเฉพาะกลุ่มสาวประเภทสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นซึ่งเป็นช่วงวัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ยาฮอร์โมน ในการศึกษาพบว่ามีผู้ให้ข้อมูลต้องการให้มีการให้ความรู้เรื่องยาฮอร์โมนที่ถูกต้อง การปฏิบัติตัวเมื่อใช้ยาฮอร์โมน จากบุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้ยังต้องการมีทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสารกับคนในครอบครัว เกี่ยวกับเพศสภาพ และความต้องการการใช้ยาฮอร์โมนเพื่อเสริมอัตลักษณ์ความเป็นหญิงของตน และทักษะชีวิตสำหรับการเป็นสาวประเภทสองอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต้องการให้บุคลากรที่ให้บริการนั้นควรมีความรู้ความเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศสภาพ สถานบริการสุขภาพสำหรับสาวประเภทสองที่เพียงพอและกระจายอยู่ในทุก ๆ จังหวัด การบริการตรวจวัดระดับฮอร์โมนเพศและการทำงานของตับและไต

การศึกษานี้มีข้อค้นพบที่คล้ายคลึงกับการศึกษาของ Yimprasert (2019) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการสุขภาพที่ร้านยาในชุมชน ได้แก่ ร้านยาเป็นจุดบริการสุขภาพที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มสาวประเภทสอง แต่ในการศึกษานี้ได้ค้นพบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคาดหวังของสาวประเภทสองต่อการบริการทางเภสัชกรรม โดยบริการดังกล่าวนี้ได้แก่ การให้คำแนะนำการใช้ยาฮอร์โมน การติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา และการปรับขนาดยาฮอร์โมนให้เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังค้นพบสิ่งที่ทำลายสำหรับเภสัชกรที่ปฏิบัติงาน ณ ร้านยาในชุมชน ก็คือ ร้านยายังไม่มีบริเวณที่มีความเป็นส่วนตัวสำหรับสาวประเภทสองขณะเข้ารับบริการปรึกษาเรื่องยา นอกจากนี้ยาฮอร์โมนที่จำหน่าย ณ ร้านยามีราคาสูงกว่าร้านยาในอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นการจำหน่ายยาที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น เภสัชกรผู้ปฏิบัติงาน ณ ร้านยาในชุมชน ควรจัดให้มีบริเวณที่เป็นส่วนตัวสำหรับการเข้ารับคำปรึกษาเรื่องยาหรือเปิดช่องทางสำหรับการสื่อสารเรื่องยาสำหรับวัยรุ่นสาวประเภทสอง อบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสาวประเภทสอง ฝึกทักษะการสื่อสารกับสาวประเภทสอง และดูแลติดตามการใช้ยาฮอร์โมนของวัยรุ่นสาวประเภทสองต่อไป

การศึกษานี้พบประเด็นที่คล้ายคลึงกับการศึกษาของ Nikratok & Nililwarangkul (2014) ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน หน่วยงาน และเครือข่ายทางสังคมในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การทารุณกรรมทางจิตใจในรูปการณ์ล้อเลียนเรื่องเพศสภาพ และความไม่เข้าใจความหลากหลายทางเพศสภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อสุขภาพองค์รวม โดยเฉพาะในมิติด้านจิตใจและมิติด้านสังคมของสาวประเภทสอง และสามารถก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพกับสาวประเภทสองต่อไปในอนาคต

การนำผลการวิจัยไปใช้

สำหรับบุคลากรทางการแพทย์และผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับสุขภาพ ควรมีการเตรียมบุคลากรทางการแพทย์ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการดูแลรักษาผู้ที่มีเพศสภาพหลากหลาย จัดตั้งคลินิกบริการสุขภาพในทุกพื้นที่ที่สาวประเภทสองสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเพื่อให้การใช้ยาฮอร์โมนของสาวประเภทสองอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์และเภสัชกร รวมทั้งวางแผนจัดตั้งเครือข่ายในการดูแลสุขภาพด้านยากับร้านยาในชุมชนเพื่อให้เกิดการใช้ยาสมเหตุผลและป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากการใช้ยาฮอร์โมน นอกจากนี้ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในคลินิกบริการ

สุขภาพสาวประเภทสองควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และเข้าใจความหลากหลายของเพศสภาพ และปฏิบัติต่อสาวประเภทสองอย่างให้เกียรติและเป็นมิตร

ครูอาจารย์ในโรงเรียน ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นบุคคลที่มีสาวประเภทสอง ควรจัดให้มีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสภาพที่หลากหลาย รวมทั้งการเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยไม่มี การแบ่งแยกเพศสภาพ เพื่อลดการทารุณกรรมทางจิตใจที่อยู่ในรูปการล้อเลียน ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพองค์รวมของของสาวประเภทสองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีคุณลักษณะเฉพาะตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และบริบทที่ผู้ให้ข้อมูล ผลการศึกษาเหล่านี้ไม่สามารถนำไปอ้างอิงกลุ่มประชากรสาวประเภทสองที่อยู่ในช่วงอายุอื่น หรือ ที่อาศัยในบริบทอื่น ๆ ดังนั้น การนำประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการศึกษานี้ไปทำการศึกษาในเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงผสมผสาน จะทำให้เห็นความต้องการบริการสุขภาพที่ชัดเจนขึ้นและนำไปอ้างอิงกลุ่มประชากรและทำนายพฤติกรรมในการเข้ารับบริการสุขภาพของสาวประเภทสองรวมถึงการใช้ยาฮอร์โมนต่อไป จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการเข้าถึงกลุ่มสาวประเภทสองที่เป็นวัยรุ่นตอนต้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น ผู้วิจัยที่มีความสนใจทำวิจัยร่วมกับประชากรกลุ่มนี้จึงต้องวางแผนและขอความร่วมมือจากผู้ประสานงานในพื้นที่อย่างมาก นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มนี้ ผู้วิจัยต้องมีความยืดหยุ่นและไวต่อความรู้สึกเนื่องจากผู้เข้าร่วมวิจัยอาจจะมีการหงุดหงิดเนื่องจากอาการข้างเคียงจากการใช้ยาฮอร์โมน หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลสาวประเภทสองมักใช้ภาษาเฉพาะและใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ผู้วิจัยที่จะทำงานวิจัยเกี่ยวข้องกับสาวประเภทสองได้มีการฝึกสัมภาษณ์ก่อนเก็บข้อมูลจริงเพื่อให้คุ้นเคยกับภาษาที่ทางกลุ่มสาวประเภทสองใช้พูดสื่อสารกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ผู้ให้ทุนวิจัยสำหรับการศึกษานี้ รวมทั้งผู้ประสานงานในพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลาและข้อมูลส่วนตัว เพื่อเป็นข้อมูลในการดูแลสุขภาพของกลุ่มสาวประเภทสองต่อไป

References

- Bourns A. 2019. Guideline for gender-affirming primary care with trans and non-binary patients. Retrieved December 20, 2021 from <http://www.transforumquinte.ca/downloads/Guidelines-and-Protocols-for-Comprehensive-Primary-Care-for-Trans-Clients-2019.pdf>
- Bongsebandhu-phubhakdi, C. (2021). Transgender children and adolescents. In: Voranaddha Vacharathit, V., Ratanalert, W., & Samitpol, K. (editor). *Thai handbook of transgender healthcare services*. Retrieved December 20, 2021 from <https://ihri.org/wp-content/uploads/2021/09/The-Thai-Handbook-of-Transgender-Healthcare-Services.pdf>
- Braun, V. & Clarke V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3: 77–101.
- Chirawatkul, S. (2010). *Qualitative research in health sciences*. Bangkok: Wiriapat. (in Thai)
- Nikratok, P. & Nilwarangkul, K. (2014). Maltreatment in male-to-female trans adolescents. *Journal of Nursing and Health Care*, 31(4): 61-69. (in Thai).
- Samakkeekarom, R., Ratlerdkarn, S., Sinchai, K., Jullawat, K., Sangnak, N., & Taesombat, J. (2019). The use of hormone therapy among trans-women students in governmental and private universities. *Quality of Life and Law Journal*, 15(1): 48–66. (in Thai)
- Thrisuwan, H. (2018, July 13). “first-hand experiences of transgender people for using universal healthcare scheme for sex assignment”. *BBC Thailand*. <https://www.bbc.com/thai/thailand-44822766> (in Thai)
- Yimprasert, D. (2019). *Survey of knowledge, attitudes and behaviors in use of sex hormones for male-to-female transition by transgender women* (Master’s thesis, Naresuan University, Thailand). Retrieved December 20, 2021 ThaiLis database. (in Thai)
- World Professional Association for Transgender Health. (2012). *Standard for care for the health of transsexual, transgender, and gender non-conforming people*. Retrieved December 20, 2021 from https://www.wpath.org/media/cms/Documents/SOC%20v7/SOC%20V7_English2012.pdf?t=1613669341
- Seal, L. J. (2017). The transgender handbook. In: Bouman, W.P., Arcelus, J. (editors). *The transgender handbook*. New York: Nova Science Publishers, Incorporated.
- Wainipitapong, S. & Ketumarn, P. (2021). Diagnosis of gender dysphoria. In: Voranaddha Vacharathit, V., Ratanalert, W., & Samitpol, K. (editor). *Thai handbook of transgender healthcare services*. Retrieved December 20, 2021 from <https://ihri.org/wp-content/uploads/2021/09/The-Thai-Handbook-of-Transgender-Healthcare-Services.pdf>
- World Health Organization. (2010). *Universal Coverage Scheme in Thailand: Equity Outcomes and Future Agendas to Meet Challenges*. Retrieved December 20, 2021 from https://cdn.who.int/media/docs/default-source/health-financing/technical-briefs-background-papers/whr-2010-background-paper-43.pdf?sfvrsn=8f53065a_3&download=true